

Taakverdelingspreferenties van allochtone en autochtone jongeren in Nederland

De invloed van ouderlijke normen en gedrag nader bestudeerd

Helga de Valk¹

Summary

Task division preferences of migrant and native Dutch adolescents in the Netherlands: an exploration of the influence of parental attitudes and behavior

Most of the extensive task-division literature includes the indigenous population only. This paper tries to expand on these previous studies by studying the preferences regarding the division of paid and household work between partners of Moroccan, Turkish, Surinamese, Antillean and native Dutch adolescents. Guided by socialization and social learning theory the influence of parental attitudes and behavior on the adolescents' preferences is explored. Analyses show that although task division preferences differ between migrant groups, girls of all groups are more egalitarian oriented than boys. Furthermore, I conclude that parental behavior has an impact on the task division preferences of adolescents among all groups in the study. Furthermore, the own behavioral experience of helping in the household is a major predictor of task division preferences of boys.

1. Inleiding

Hoe denken jongeren van allochtone en autochtone herkomst in de toekomst betaalde arbeid en huishoudtaken te gaan delen met hun partner? Waarom zijn sommige jongeren meer geneigd een kostwinnersmodel te verkiezen terwijl anderen een egalitaire taakverdeling prefereren? In het bestaande onderzoek wordt weinig aandacht besteed aan de mate waarin en de mechanismen waardoor intergenerationele overdracht van dergelijke attitudes plaatsvindt. Daarnaast zijn in bestaand taakverdelingsonderzoek de allochtonen grotendeels afwezig. De groeiende groep allochtone jongeren maakt het interessant deze thematiek te bestuderen. Deze allochtone jongeren bevinden zich namelijk in een bijzondere positie daar hun ouders veelal gesocialiseerd zijn in het land van origine, terwijl zijzelf grotendeels in Nederland zijn opgegroeid. Dit maakt dat de intergenerationele overdracht van normen en gedrag niet meer van-

zelfsprekend is. Door te bestuderen in welke mate en op welke wijze ouders invloed hebben op preferenties kunnen theorieën over intergenerationele overdracht uitgebreid en verfijnd worden. Daarnaast is het maatschappelijk uiterst relevant te bezien welke plannen jongeren hebben voor de toekomst. Zij zijn degenen die in de nabije toekomst al dan niet participeren op de arbeidsmarkt, economisch zelfstandig zijn en een beroep doen op kinderopvang en andere sociale voorzieningen.

In eerdere studies naar taakverdeling tussen partners is met name de context waarbinnen taakverdelingskeuzes worden gemaakt als een centraal mechanisme benoemd (Dagevos, 2001a; Hooghiemstra & Niphuis-Nell, 1995; Merens, 2000; Veenman, 2002). Daarbij wordt veelal weinig aandacht besteed aan het feit dat ook normen van invloed kunnen zijn op preferenties en gedrag. Zoals bekend uit divers onderzoek worden attitudes en preferenties deels al gevormd tijdens de adolescentie. De op jongere leeftijd gevormde ideeën zouden mede bepalend zijn voor de uiteindelijke gedragskeuze (Beets, Liefbroer & de Jong Gierveld, 1997; Hakim, 2003). Een analyse van de taakverdelingspreferenties die jongeren hebben kan een aanzet zijn voor een verbreding van de bestaande kennis op dit punt. Onze eerste onderzoeksvraag is daarom: hoe zien de taakverdelingspreferenties van jongeren met een autochtone en allochtone herkomst eruit en hoe kunnen eventuele verschillen verklaard worden?

Waarom ziet de ene adolescent nu meer in een duidelijke seksspecifieke scheiding van taken en vindt de ander het een goed idee als de taken gedeeld worden tussen de partners? Het valt op basis van eerder onderzoek te verwachten dat socialisatie een belangrijke rol speelt in de vorming van preferenties. Voor het aanleren van seksspecifiek taakverdelingsgedrag kan worden aangenomen dat de ouders een prominente rol spelen. Met name in het huishouden waar de jongere opgroeit, ervaart deze welke taakverdeling tussen de seksen gangbaar is. Over de wijze waarop intergenerationele overdracht van taakverdelingsvoorkeuren plaatsvindt, zijn twee theoretische invalshoeken te onderscheiden. Volgens de eerste benadering vindt socialisatie met name via waardenoverdracht van ouders naar kinderen plaats. De ideologie van de ouders is daarin dus van invloed op de vorming van preferenties door de jongere (Goldscheider & Waite, 1991; Thornton, Alwin & Camburn, 1983). De tweede invalshoek benadrukt het belang van de ervaring en het rolmodel dat ouders spelen voor hun kinderen (Bandura, 1977; Cunningham, 2001a en 2001b). Vooral de wijze waarop ouders zelf de taken thuis verdeeld hebben, zou volgens deze redenering de preferenties en toekomstig gedrag van de jongere bepalen. De tweede onderzoeksvraag in dit artikel is dus: in hoeverre en op welke wijze zijn ouders van invloed op de taakverdelingsvoorkeuren van autochtone en allochtone jongeren?

Bestaande studies naar taakverdelingsgedrag en -preferenties zowel binnen als buiten Nederland richten zich veelal exclusief op autochtonen, allochtonen ontbreken grotendeels. De studies die er zijn naar de taakverdeling in allochtone huishoudens in Nederland richten zich voornamelijk op de opvoeding binnen deze gezinnen (bijvoorbeeld Distelbrink, 2000; Nijsten, 1998; Pels, 2000). Binnen de migratiesociologische traditie wordt er vaak op gewezen dat allochtone jongeren in een bijzondere positie verkeren aangezien zij deel uitmaken van twee (vaak verschillende) culturen: die van het land van herkomst welke veelal dominant is in het ouderlijk huis en die van het ontvangende land. Intergenerationele overdracht is daarmee geen vanzelf-

sprekendheid. Het is tot nu toe onbekend in hoeverre en op welke wijze het mechanisme van intergenerationele overdracht op het terrein van taakverdeling van belang is voor allochtone jongeren.

Naast het wetenschappelijk belang hebben de onderzoeksvragen rondom taakverdelingspreferenties van jongeren uit verschillende herkomstlanden ook maatschappelijke en beleidsmatige relevantie. Preferenties ten aanzien van keuzes gedurende de levensloop worden deels gevormd voordat de daadwerkelijke keus gemaakt wordt. Aangezien in de nabije toekomst een groot deel van de gezinnen (met kinderen) in Nederland van allochtone herkomst zal zijn, is het uiterst relevant te bezien welke taakverdelingsplannen deze jongeren van nu hebben om een indruk te krijgen van hun toekomstig gedrag.

In dit artikel worden de preferenties van autochtone én allochtone jongeren voor de verdeling van betaald werk en huishoudelijke taken tussen partners in de toekomst bestudeerd. Ik gebruik hier data van het Nationaal Scholierenonderzoek, een studie met gegevens over autochtone, Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse middelbare scholieren in Nederland. Deze dataset omvat voldoende aantallen jongeren per herkomstgroep om onderlinge vergelijking en toetsing van de socialisatiehypothesen mogelijk te maken.

2. Achtergrond en hypothesen

2.1 Taakverdeling onder autochtone partners in Nederland

Tot in de jaren zeventig was er in Nederland sprake van een duidelijke taakspecialisatie tussen partners. De man werkte buitenshuis en de vrouw zorgde voor het gezin. De arbeidsparticipatie van autochtone vrouwen is tegenwoordig echter aanzienlijk hoger dan enkele decennia geleden. Een substantieel deel van de partners in Nederland is nu tweeverdiener. Desalniettemin had in 2000, 35 procent van de vrouwen van 30 jaar met kinderen een traditionele rolverdeling met hun partner (Garssen, de Beer, Cuyvers & de Jong, 2001). Bovendien zijn de genoemde tweeverdieners feitelijk vaak ‘anderhalf-verdieners’ waarbij de man fulltime en de vrouw parttime werkt. Vooral onder paren met kinderen is dit gangbaar: veel vrouwen gaan na de geboorte van het eerste kind minder werken terwijl mannen in meerderheid fulltime blijven werken (Alders, Latten, Pool & Esveldt, 2003; Garssen e.a., 2001; Kalmijn, Bernasco & Weesie, 1999; Keuzenkamp & Hooghiemstra, 2000; Van der Lippe, 1999).

De emancipatie en groeiende arbeidsmarktparticipatie van vrouwen sinds de jaren zestig/zeventig heeft eveneens gevolgen gehad voor de verdeling van het huishoudelijk werk. Het huishouden is in Nederland meer dan voorheen een gedeelde taak van partners geworden. Ongeveer 70 procent van de Nederlanders is dan ook van mening dat huishoudelijk werk gedeeld moet worden door de partners (SCP, 2000). Keuzenkamp en Oudhof (2000) constateren echter dat ondanks de egalitaire taakverdelingsopvattingen de Nederlandse vrouw, ook wanneer zij een betaalde baan buitenshuis heeft, over het algemeen nog de meeste huishoudelijke en zorgtaken op zich neemt (zie ook Van Nimwegen & Esveldt, 2003).

2.2 Taakverdeling onder Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen in Nederland

Mede als gevolg van de beperkte (kwantitatieve) gegevens is de kennis over taakverdelingsgedrag en -voorkeuren van allochtonen in Nederland beperkt. Wel zijn er behoorlijk wat studies naar de arbeidsparticipatie van allochtonen in Nederland. Uit deze onderzoeken (zie bijvoorbeeld Dagevos, Gijsberts & Van Praag, 2003; Hooghiemstra & Niphuis-Nell, 1995; Merens, 2000; Veenman, 2002) blijkt dat de arbeidsparticipatie van allochtone vrouwen en mannen sterk varieert al naargelang het land van herkomst. Algemeen gesteld heerst onder de Turkse en Marokkaanse groep de traditie dat de man een betaalde baan buitenshuis heeft en het inkomen verwerft. Desondanks zijn er onder Turkse en Marokkaanse mannen in Nederland, mede als gevolg van werkloosheid en arbeidsongeschiktheid, aanzienlijke percentages inactieven (Dagevos, 2001b). De arbeidsparticipatie van Turkse en Marokkaanse vrouwen is zowel in vergelijking met de mannen uit de eigen groepen als in vergelijking met autochtone Nederlanders laag en lag in 1999 rond de 25 procent. Dit is waarschijnlijk mede het gevolg van het feit dat Turkse en Marokkaanse vrouwen op jonge leeftijd huwen en kinderen krijgen (Gijsberts, Merens, Groeneveld, Van der Laan Bouma-Doff, Marx & Van Putten, 2004). Na de geboorte van het eerste kind neemt, net als bij autochtonen, ook bij Turkse en Marokkaanse vrouwen de arbeidsdeelname duidelijk af. Bovendien krijgen Turkse en Marokkaanse vrouwen een groter aantal kinderen dan autochtone vrouwen waardoor hun arbeidsdeelname ook langere tijd beperkt is (Keuzenkamp & Oudhof, 2000).

De arbeidsparticipatie in de Surinaamse en Antilliaanse groep kent een geheel ander patroon. De taakverdeling binnen Surinaamse en Antilliaanse gezinnen wordt gekenmerkt door een traditie waarin moeders vaak alleenstaand zijn; een gegeven dat ook in de landen van herkomst wordt gevonden. Doordat er geen partner in het huishouden aanwezig is, combineren vrouwen werken buitenshuis met de zorg voor kinderen en huishouden. Bijna tweederde van de vrouwen uit deze groepen zijn actief op de arbeidsmarkt, duidelijk meer dan de 50 procent autochtone vrouwen die deelnemen aan het arbeidsproces. De arbeidsparticipatie van mannen is met 70 à 80 procent vergelijkbaar met die onder autochtonen (Dagevos, 2001b; Keuzenkamp & Oudhof, 2000).

Wat betreft het huishoudelijk werk wordt binnen de Turkse en Marokkaanse groep traditioneel verwacht dat de vrouw voor het huishouden en de kinderen zorgt. Ook van meisjes wordt verwacht dat ze meehelpen in het huishouden (Eldering, 2002). Mannen uit deze groepen zouden weinig bereidheid tonen om zorg- en huishoudtaken op zich te nemen (Gijsberts e.a., 2004). Klatter-Folmer (1996) beschrijft voor Turkse gezinnen dat moeder en vader een duidelijk verschillende zorgrol hebben. Hoewel de formele opvoeding een verantwoordelijkheid van de vader is, is het vooral de moeder die de kinderen verzorgt.

Voor Surinaamse en Antilliaanse vrouwen is het vrij gebruikelijk dat de partner niet in het huishouden aanwezig is waardoor de vrouwen zorg voor huishouden en kinderen alleen dragen. Bovendien krijgen vrouwen uit deze herkomstsgroepen op latere leeftijd kinderen en is het kindertal lager dan onder de Marokkaanse en Turkse groep (De Valk, Esveldt, Henkens & Liefbroer, 2001). Overigens blijkt dat Surinaamse en Antilliaanse vrouwen die wel samenleven

met een partner toch met name de huishoud- en zorgtaken op zich nemen. Onderzoek van Distelbrink (2000) geeft aan dat Surinaamse en Antilliaanse vrouwen weliswaar een bijdrage verwachten van de man in de opvoeding, maar niet het idee hebben dat hun partner aan de huishoudelijke taken zal bijdragen (zie ook Kook & Vedder, 1998).

Voor opvattingen van volwassen Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen ten aanzien van taakverdeling geeft de SPVA-survey (1998) enig inzicht. Op basis van deze data geven Keuzenkamp en Oudhof (2000) aan dat Surinamers en Antillianen vinden dat beide partners huishoudelijke en zorgtaken moeten verrichten. Turken en Marokkanen, en met name de mannen uit deze groepen, zouden vaker kiezen voor een traditionele verdeling van arbeid en huishoudtaken (Eldering, 2002; Keuzenkamp & Oudhof, 2000).

2.3 Socialisatie

In de vorming van attitudes en preferenties zal de socialisatie naar verwachting een duidelijke rol hebben. Uit onderzoek komt naar voren dat intergenerationele overdracht voor tal van gedragingen en attitudes van belang is. Ouders zouden (naast *peers* en school) een belangrijke plaats hebben in het socialisatieproces (Younnis & Smollar, 1985). In het Nederlandse onderzoek waar taakverdelingsvoorkeuren van allochtone jongeren worden bestudeerd, zijn de determinanten tot nu toe echter met name gezocht in contextuele en persoonskarakteristieken (zoals geslacht, opleidingsniveau en migratiegeneratie) (Dagevos, 2001a; Gijsberts e.a., 2004; Keuzenkamp & Oudhof, 2000). Een deel van de variatie tussen de individuen zou echter ook verklaard kunnen worden door het gedrag en de attitudes van de ouders. In dit artikel willen we achterhalen in welke mate en op welke manier autochtone en allochtone jongeren in Nederland van hun ouders leren over de wenselijke taakverdeling.

Op het terrein van taakverdelingsintenties en -gedrag hebben studies onder blanke autochtonen in de Verenigde Staten de invloed van de ouderlijke socialisatie op kinderen bevestigd (onder andere Behrman, Pollak & Taubman, 1995; Cunningham, 2001a en 2001b). Over de wijze van overdracht zijn de onderzoeksresultaten niet eenduidig. Zo vinden Blee en Tickamyer (1986) dat de attitudes van blanke dochters worden beïnvloed door de attitudes die de moeder heeft en niet door haar arbeidsparticipatie. Voor *African Americans* vinden zij in hun onderzoek juist dat ouderlijke beïnvloeding met name via gedrag verloopt (Blee & Tickamyer, 1995).

Wat betreft de manier van ouderlijke (intergenerationele) overdracht zijn dus ten minste twee invalshoeken te onderscheiden. De eerste benadering legt de nadruk op het belang van de ouderlijke waarden en normen. De ouderlijke *normen* zouden het referentiekader vormen waarbinnen de jongere preferenties ontwikkeld. De tweede benadering legt juist het accent op het leren via ervaring. Dit kan zowel het observeren van het *gedrag* van anderen als leren uit eigen gedragservaring betreffen. Hoewel beide benaderingen in bestaand onderzoek vaak apart worden onderzocht, hoeven zij geenszins los te staan van elkaar. Wij zullen hier daarom beide invalshoeken gebruiken om hypothesen te formuleren.

2.3.1 Normen

Socialisatietheorieën benadrukken dus allereerst het belang van ouderlijke waarden en normen bij de intergenerationele overdracht. Verwacht wordt dat ouders hun waarden en normen ten aanzien van taakverdeling zullen overdragen aan hun kinderen (Acock & Bengtson, 1978). Op basis van deze socialisatiebenadering kan verwacht worden dat ouders de hun bekende normen (uit de landen van herkomst) overdragen (Eldering, 2002; Lesthaeghe, 1996). Uitgaande van de idee van intergenerationele overdracht van normen valt te verwachten dat ouders afkomstig uit een andere (culturele) context andere tradities zullen overdragen. Dit blijkt ook uit onderzoek in de Verenigde Staten waar de geslachtsrollen die worden overgedragen duidelijk verschillen naar allochtone herkomst (voor een overzicht van studies zie Blee & Tickamyer, 1995). De Amerikaanse studies hebben echter betrekking op een beperkt aantal allochtone groepen die bovendien geheel anders van karakter en herkomst zijn dan de hier bestudeerde groepen.

Overigens zijn ook de allochtone groepen die hier bestudeerd worden volgens studies naar gezins- en familierelaties verschillend te typeren. Dit betreft zowel de aard van de relaties als de heersende tradities (onder andere Hofstede, 1991; Todd, 1985). Algemeen gesteld zijn de Turkse en Marokkaanse volwassenen gericht op taakspecialisatie tussen partners. Dit betekent dat de normen die zij hebben meer georiënteerd zijn op een duidelijke scheiding van taken: betaalde arbeid is de taak van de man en de huishoudelijke taken zijn een typische vrouwenaangelegenheid. Voor zowel de Surinaamse, Antilliaanse als de autochtone volwassenen is taakspecialisatie minder duidelijk. Zij zullen naar verwachting meer hechten aan egalitaire geslachtsrollen. De huidige generatie ouders van allochtone herkomst in Nederland is dus opgegroeid in maatschappijen die op het gebied van familie- en geslachtsrelaties onderling verschillen (Eldering, 2002; De Valk e.a., 2001). Wegens dit verschil in culturele normen kan verwacht worden dat jongeren van diverse allochtone afkomst verschillende taakverdelingsvoorkeuren hebben.

(H1) Jongeren van Turkse en Marokkaanse afkomst zullen minder georiënteerd zijn op een egalitaire taakverdeling tussen partners dan autochtone, Surinaamse en Antilliaanse jongeren.

De verdeling van arbeids- en huishoudtaken tussen partners wordt in belangrijke mate bepaald door de taakspecialisatie binnen de relatie (Becker, 1993). Door de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen is de specialisatie van taken tussen partners minder gescheiden geworden. Vrouwen beperken zich niet meer uitsluitend tot zorg- en huishoudtaken en mannen participeren meer in huishoudtaken dan voorheen. Autochtone en allochtone vrouwen en meisjes hebben meer te winnen bij een egalitaire taakverdeling dan mannen. Arbeidsparticipatie kan voor hen leiden tot een grotere (financiële) onafhankelijkheid en bovendien maakt het delen van de huishoudelijke taken dat zij minder werkdruk ervaren. Vrouwen houden er dan ook (ongeacht de herkomstgroep) meer egalitaire waarden op na dan mannen (Gijsberts e.a., 2004; Keuzenkamp & Oudhof, 2000).

Het feit dat meisjes meer winnen bij een egalitaire taakverdeling wordt nog versterkt doordat deze dochters met name worden beïnvloed door de normen van moeder. Moeders hebben over het algemeen een grote rol in de socialisatie en zouden volgens onderzoek van Blee en

Tickamyer (1986) hun egalitaire normen overdragen aan hun dochters (zie ook Thornton, Alwin & Camburn, 1983). De normen van moeder blijken daarentegen geen invloed te hebben op de geslachtrolattitudes van hun volwassen zoons (Blee & Tickamyer, 1995). De tweede hypothese luidt daarom:

(H2) Meisjes zullen meer georiënteerd zijn op een egalitaire taakverdeling tussen partners dan jongens.

Naast de geslachtsverschillen, kan verwacht worden dat de verschillen in preferenties van jongeren binnen een etnische groep ook afhangen van de mate van moderniteit van de ouderlijke normen. Aangenomen kan worden dat wanneer de ouders moderne normen hebben, de jongere een meer egalitaire taakverdelingspreferentie heeft. Terwijl een meer traditionele oriëntatie van de ouders verwacht wordt te leiden tot een grotere voorkeur van de jongere voor een taakverdeling gebaseerd op het kostwinnersmodel waarin de vrouw verantwoordelijk is voor het huishouden en de zorgtaken en de man het inkomen verwerft (Brinkgreve & Van Stolk, 1997; Goldscheider & Waite, 1991; Trent & South, 1992).

In onderzoek wordt zowel religiositeit als opleidingsniveau als belangrijke indicator voor de moderniteit van normen benoemd. Zo laten diverse studies zien dat degenen die niet religieus zijn meer egalitair georiënteerd zijn ten aanzien van de taakverdeling tussen partners dan degenen die zich tot een bepaalde religie rekenen (Jansen, 2002; Phalet, van Lotringen & Entzinger, 2000). Ook onder de allochtone groepen blijken degenen die religieus georiënteerd zijn meer te voelen voor een seksspecifieke taakverdeling (Dagevos, 2001a; Janssens, 1993, 1996).

Verder blijkt uit onderzoek dat zowel autochtone als allochtone hoogopgeleiden meer egalitaire taakverdelingsopvattingen hebben. De arbeidsparticipatie van vrouwen illustreert het verschil in taakspecialisatie naar opleidingsniveau (Barber, Axinn & Thornton, 2002; Gijsberts e.a., 2004; Phalet & Schönflug, 2001). Hoger opgeleiden zouden dan ook voortrekkers zijn wanneer het gaat om waardenveranderingen. Een hoger opleidingsniveau zou bekendheid en openheid ten aanzien van een meer egalitaire visie op taakverdeling bevorderen (Pels & Vedder, 1998). De ouderlijke normen hebben naar verwachting een direct effect op de preferenties van jongeren.

(H3) Jongeren wier ouders a) hoger opgeleid en b) niet religieus zijn, zullen meer georiënteerd zijn op een egalitaire taakverdeling tussen partners dan jongeren wier ouders lager opgeleid en religieus zijn.

2.3.2 Rolgedrag en ervaring

Enerzijds kunnen ouders dus bepaalde egalitaire of meer taakspecifieke normen aan hun kinderen doorgeven. Anderzijds kan verwacht worden dat middels het leren door ervaringen ook het taakverdelingsgedrag van de ouders van invloed is op de taakverdelingspreferentie van jongeren. Een tweede invalshoek binnen de socialisatietheorieën benadrukt dan ook de voorbeeldrol die ouders hebben met hun eigen gedrag. Volgens de *social learning*-theorie (Bandura, 1977) zou

het aanleren van bepaald gedrag niet uitsluitend verlopen middels instructie en eigen ervaring, maar vooral door het observeren van gedrag en daaraan verbonden consequenties van anderen. De theorie stelt verder dat vooral het gedrag van degenen met wie de jongere veel omgaat en die belangrijk voor hem zijn het meest invloed hebben. Zij vormen het rolmodel voor de jongere.

Wat betreft taakverdeling kan worden aangenomen dat vader en moeder een belangrijke voorbeeldrol vervullen voor de jongere. Jongeren zien in de praktijk toch met name de wijze waarop ouders zelf de taken verdelen als model voor de geslachtsrolverdeling. Het taakverdelingsgedrag dat de jongere observeert in zijn omgeving zou daarmee een belangrijk stempel drukken op de preferenties die gevormd worden (Denuwelaere, 2003; Eldering, 2002). Kortom, verwacht wordt dat het *gedrag* van de ouders van belang is voor de vorming van voorkeuren door de jongere.

Op basis van de *social learning*-theorie valt te veronderstellen dat de arbeidsparticipatie van de moeder als gedragsvoorbeeld zal dienen bij de vorming van taakverdelingspreferenties door de jongere. Zo laten Thornton e.a. (1983) zien dat het rolmodel van een buitenshuis werkende moeder leidt tot meer egalitaire taakverdelingspreferenties onder zowel zoons als dochters (zie ook Goldscheider & Waite, 1991). Uit Nederlandse studies is bekend dat naarmate de vrouw meer buitenshuis werkt, haar partner meer tijd besteedt aan huishoudelijke taken zoals eten koken en schoonmaken (Alders e.a., 2003; Breedveld, 2000). Daarom kan verwacht worden dat buitenshuis werken van de moeder als rolvoorbeeld voor de jongere kan dienen en zal leiden tot een meer moderne taakverdelingsvoorkeur van zowel meisjes als jongens.

Ook het gezinsverband waarbinnen de jongere opgroeit kan een voorbeeldrol vervullen. Jongeren zullen afhankelijk van het gezinsverband een ander rolgedrag observeren. In geval de jongere opgroeit buiten een twee-oudergezin zal er van taakspecialisatie tussen beide partners geen sprake zijn. Over het algemeen zal dan één ouder (veelal de moeder) betaalde arbeid en huishoudelijke arbeid combineren. Het feit dat de ouders niet als partners in één gezin wonen, zal er naar verwachting toe leiden dat zij minder belang hechten aan een conventionele taakverdeling en bovendien de onafhankelijkheid van vrouwen van groter belang vinden (Duindam & Spruijt, 1998; Goldscheider & Waite, 1991).

(H4) Jongeren van wie a) de moeder betaald werk heeft en die b) buiten een twee-oudergezin opgroeien, zullen meer georiënteerd zijn op een egalitaire taakverdeling tussen partners dan jongeren van wie de moeder geen betaald werk verricht en die in een twee-oudergezin opgroeien.

Tot slot leert de jongere direct door eigen gedragservaringen. Zo wijzen een aantal studies op het belang dat ervaring met helpen in het huishouden kan hebben voor taakverdelingspreferenties van jongeren. Denuwelaere (2003) laat zien dat het taakverdelingsgedrag van ouders invloed heeft op de taken die kinderen in het (ouderlijk) huishouden uitvoeren. Kinderen van ouders die zelf een zeer seksspecifieke verdeling hebben, doen meer seksspecifieke taken in het huishouden. Ook studies in de Verenigde Staten geven aan dat de tijd die één van de ouders aan huishoudelijk werk besteedt van invloed is op de huishoudelijke taken verricht door het kind van hetzelfde geslacht (Cunningham, 2001b). Cunningham (2001a en 2001b) vindt in zijn

studies overigens dat de seksspecifieke taakverdeling van de ouders met name van invloed is op de taakverdeling van zoons wanneer zij zelf later een huishouden hebben. Hij suggereert dan ook dat het helpen in de huishouding vooral voor jongens bijdraagt aan een egalitaire perceptie op taakverdeling. Het is niet ondenkbaar dat meisjes die helpen in het huishouden daarmee juist de seksspecifieke taakverdeling als ervaring en (rol)voorbeeld meekrijgen. Wanneer zij helpen met huishoudelijke taken zullen zij mogelijk juist taakspecialisatie aanleren. De laatste hypothese formuleert daarom een interactie tussen het gedrag van de jongere en geslacht.

(H5) Meisjes die helpen in het huishouden zullen meer georiënteerd zijn op taakspecialisatie tussen partners terwijl jongens die helpen in de huishouding meer egalitaire taakverdelingspreferenties hebben.

3. Data en methoden

3.1 Dataset

Om de hypothesen te toetsen worden gegevens uit het Nationaal Scholierenonderzoek (NSO) van 1992, 1994, 1996 en 1999 gebruikt. Het NIBUD en het SCP voeren dit onderzoek sinds 1984 iedere paar jaar uit onder scholieren in het voortgezet onderwijs in Nederland.² Voor dit artikel zijn de datasets uit de vier genoemde jaren samengevoegd en op hoofdpunten vergelijkbaar gemaakt. De totale gepoolde dataset omvat 46.782 autochtone, 1.069 Turkse en 1.169 Marokkaanse, 1.687 Surinaamse en 464 Antilliaanse respondenten.³

De dataset van het scholierenonderzoek heeft als belangrijk voordeel dat zowel autochtone als een aanzienlijk aantal allochtone jongeren hebben deelgenomen. In Nederland zijn weinig datasets voorhanden die voldoende allochtone jongeren omvatten om deze groepen gedifferentieerd te analyseren. Het primaire doel van het scholierenonderzoek is echter niet gericht op taakverdelingsvoorkeuren of gezinsrelaties. Secundaire analyse van deze data heeft daarom als nadeel dat de indicatoren die gebruikt kunnen worden, beperkt zijn. De wijze waarop de theoretische concepten geoperationaliseerd kunnen worden, is daarom niet altijd ideaal. Desalniettemin meen ik hiermee toch inzicht te kunnen geven in de preferenties van toekomstige taakverdeling tussen partners en de invloed van ouders daarop.

3.2 Afhankelijke variabelen

In studies naar seksspecifieke taakverdeling tussen partners gaat het vaak om de verdeling van betaald werk en huishoudelijk werk tussen man en vrouw. Deze twee taakgebieden worden bij taakspecialisatie duidelijk gescheiden tussen partners. Ten eerste wordt daarom de preferentie ten aanzien van de verdeling van arbeid buitenshuis bestudeerd en ten tweede de preferentie voor de verdeling van huishoudelijke taken. De data bevatten informatie over de preferentie van adolescenten voor verdeling van betaald werk voor en nadat partners kinderen hebben.

Daarnaast is er informatie over de preferentie voor de verdeling van twee specifieke huishoudelijke taken (eten koken en huishouden verzorgen) tussen partners met kinderen. Op basis hiervan zijn vier afhankelijke variabelen geconstrueerd: (1) het al dan niet hebben van een betaalde baan buitenshuis in geval de partners *geen* kinderen hebben; (2) het al dan niet hebben van een betaalde baan buitenshuis wanneer de partners *wel* kinderen hebben; (3) eten koken wanneer de partners kinderen hebben; en (4) het doen van huishoudelijk werk wanneer de partners kinderen hebben.

De eerste afhankelijke variabele is gebaseerd op de vraag 'Als je later samenwoont of getrouwd bent en (nog) geen kinderen hebt, zou je dan willen dat jij alleen werkt, dat jullie beiden werken of dat alleen je partner werkt?'. Daarnaast werd de scholieren gevraagd naar de wijze waarop zij 'het huishouden willen regelen, als je later samenwoont of getrouwd bent en kinderen hebt'. Het hebben van een betaalde baan, doen van huishoudelijk werk en eten koken waren afzonderlijke items bij deze vraag. De jongeren konden bij alle items kiezen of zij de taak het 1) liefst zelf, 2) liefst beiden of 3) liefst door de partner wilden laten doen. De vier afhankelijke variabelen zijn gedichotomiseerd. Jongeren die een traditionele seksspecifieke taakverdeling prefereren (man heeft betaalde baan, vrouw doet huishoudelijk werk) zijn de referentiegroep en worden in de analyses vergeleken met degenen die geen traditioneel kostwinnersmodel prefereren. Deze laatste groep omvat jongeren die een verdeling prefereren waarin partners de taken delen alsmede een klein percentage jongeren (maximaal zes procent) die een verdeling prefereren waarin de vrouw kostwinner is en de man het huishoudelijk werk doet.

3.3 Onafhankelijke variabelen

Een beschrijving van de onafhankelijke variabelen voor de vier herkomstgroepen wordt gegeven in tabel 1. De onafhankelijke variabelen zijn als volgt geoperationaliseerd:

Allochtoon/autochtone herkomst. Op basis van het geboorteland van de respondent en dat van beide ouders (CBS-definitie) is de 'allochtoniteit' van een respondent bepaald. Allochtoon is iemand die ten minste één in het buitenland geboren ouder heeft (Keij, 2000).⁴

Geslacht. Dummyvariabele jongen (referentiegroep) versus meisje.

Leeftijd. De leeftijd van de jongere (in jaren) op het moment van invullen van de vragenlijst is een continue variabele in de analyses.

Schooltype van de jongere. Het schooltype dat de jongere op dit moment volgt is gecodeerd van 1) vbo/vmbo, 2) mavo, 3) mbo/havo tot 4) vwo.

Migratiegeneratie. Over het algemeen heeft de tweede generatie allochtonen in Nederland meer geëmancipeerde opvattingen over taakverdeling dan de eerste generatie (Gijsberts e.a., 2004). Aan de hand van het geboorteland is bepaald wie in het buitenland (eerste generatie) of in Nederland (tweede generatie; referentiegroep) is geboren.

Onderzoeksjaar. De afzonderlijke jaren waarin het onderzoek is uitgevoerd zijn gecodeerd als 1 (1992) tot 4 (1999).

Tabel 1: Beschrijving van de onafhankelijke variabelen per herkomstgroep

Variabele	Range	Autochtoon		Surinaams/ Antilliaans		Turks		Marokkaans	
		Gem.	S.D	Gem.	S.D	Gem.	S.D	Gem	S.D
<i>Kenmerken jongere</i>									
Geslacht	0/1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Leeftijd	12-18	15,0	1,8	15,2	1,9	15,2	1,8	15,2	1,8
Schooltype	1-4	2,5	1,0	2,3	0,9	2,0	0,9	2,0	0,8
Migratiegeneratie	0/1			0,4	0,5	0,3	0,5	0,4	0,5
Jaar van onderzoek	92-99	95,0	2,6	95,0	2,7	95,6	2,8	95,1	2,7
<i>Kenmerken ouderlijk huis</i>									
Religiositeit ouders	0/1	0,5	0,5	0,6	0,5	0,7	0,5	0,7	0,5
Opleidingsniveau ouders	1-8	4,3	1,9	4,3	1,7	3,4	1,8	4,0	1,3
Arbeidsparticipatie moeder	0/1	0,6	0,5	0,5	0,5	0,2	0,4	0,1	0,3
Gezinsverband	0/1	0,1	0,3	0,4	0,5	0,1	0,3	0,1	0,3
Helpt in huishouding	0/1	0,3	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5
Meisje*helpt in huishouding	0/1	0,2	0,4	0,2	0,4	0,3	0,4	0,2	0,4
N		19.792		2.151		1.069		1.169	

BRON: Eigen bewerking NSO, 1992-1999.

Religiositeit ouders. De jongeren is gevraagd ‘Welke geloofsovertuiging hebben je ouders?’. Als voor één van beide ouders een geloofsovertuiging wordt aangegeven is dit als dummyvariabele meegenomen in de analyses (niet religieuze vormen de referentiegroep).

Opleidingsniveau van de ouders. Het hoogst bekende opleidingsniveau van één van beide ouders is vastgesteld aan de hand van de vraag: ‘Wat is de hoogste opleiding die door je ouders is afgemaakt?’ lopend van 1) lager onderwijs tot 8) universiteit.

Arbeidsparticipatie moeder. Het al dan niet werken van moeder is als dummyvariabele opgenomen (geen betaalde baan buitenshuis is referentiegroep).

Gezinsverband. Jongeren in een twee-oudergezin worden onderscheiden van anderen door middel van de vraag ‘In wat voor gezin woon je?’. Jongeren in een twee-oudergezin (referentiecategorie) worden vergeleken met degenen die in een ander gezinsverband opgroeien zoals bijvoorbeeld een eenoudergezin of pleeggezin.

Helpen in huishouden. Aan de jongeren is gevraagd ‘hoeveel uren besteed je gedurende een normale schoolweek (7 dagen) aan helpen in de huishouding?’. Degenen die helpen in het huishouden worden vergeleken met degenen voor wie dit niet geldt (referentiegroep).

3.4 Analysetechniek

Om verschillen in taakverdelingspreferenties tussen de herkomstgroepen te bestuderen is een Anova uitgevoerd. De vier herkomstgroepen (naar geslacht) worden daarbij paarsgewijs met elkaar vergeleken op de vier afhankelijke variabelen. Om onze tweede set van socialisatiehypotheses te toetsen zijn op de vier afhankelijke variabelen logistische regressievergelijkingen geschat. Gezien de dichotome afhankelijke variabelen ligt deze methode voor de hand. Deze analyses zijn per herkomstgroep apart opgesteld en worden hier ook als zodanig weergegeven. Vanwege het beperkte aantal Antilliaanse jongeren in de dataset en de beperkte (demografische) verschillen tussen de Antillianen en Surinamers zijn deze groepen in dit deel van de analyses samengevoegd.

4. Resultaten

4.1 Voorkeuren van jongeren

De taakverdelingspreferenties van jongeren staan voor de vier taakverdelingsaspecten naar geslacht en per herkomstgroep weergegeven in tabel 2. Daarnaast is getoetst of jongeren uit de diverse herkomstgroepen en van verschillend geslacht van elkaar verschillen als het gaat om taakverdelingspreferenties. Het gaat hier om de gemiddelde verschillen tussen de vijf herkomstgroepen naar geslacht en de positie die zij innemen ten opzichte van elkaar. Deze resultaten worden gepresenteerd op een continuüm lopend van een seksespecifieke taakspecialisatie naar een egalitaire preferentie ten aanzien van taakverdeling tussen partners. Jongens en meisjes uit de vijf herkomstgroepen zijn hierop gepositioneerd (figuren 1 tot 4). Groepen die niet significant van elkaar verschillen, worden in de figuren gescheiden door een komma.⁵

Bij de resultaten voor het buitenshuis werken van de partners wanneer er geen kinderen zijn vallen ten minste twee zaken direct op. Ten eerste prefereren jongens in alle etnische groepen meer een traditionele taakverdeling dan meisjes. Tussen de 17 en 46 procent van de jongens vindt dat buitenshuis werken exclusief de taak van de man is (tabel 2). Ten tweede zijn er in alle groepen maar betrekkelijk kleine percentages meisjes te vinden die ook voelen voor dit kostwinnersmodel (variërend van drie procent onder de Surinaamse tot zeven procent onder de Marokkaanse meisjes). Het merendeel van de meisjes meent dat buitenshuis werken op zijn minst gedeeld zou moeten worden tussen partners.

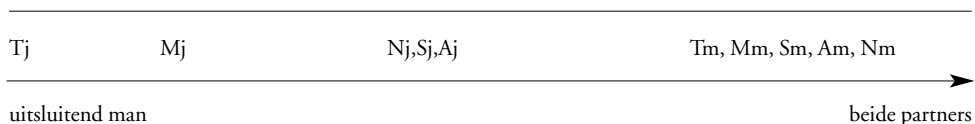
De meisjes uit alle herkomstgroepen (Tm, Mm, Sm, Am, Nm) verschillen onderling niet significant in de preferentie voor buitenshuis werken van partners zonder kinderen. Bovendien zijn meisjes op dit punt in alle gevallen moderner dan jongens (figuur 1). Turkse jongens (Tj) voelen het meest voor een traditionele verdeling van buitenshuis werken wanneer de partners geen kinderen hebben. De Marokkaanse jongens (Mj) nemen een middenpositie in: zij zijn significant traditioneler dan autochtone (Nj), Surinaamse (Sj) en Antilliaanse jongens (Aj) en moderner dan Turkse jongens. De opvattingen van autochtonen, Surinaamse en Antilliaanse jongens zijn onderling niet verschillend en zijn wat moderner dan die van Turkse en Marokkaanse jongeren.

Tabel 2: Percentage jongeren die een traditionele taakspecialisatie prefereren op vier taakverdelingsaspecten naar herkomstgroep en geslacht

Herkomstgroep	Geslacht	Werken zonder kinderen	Werken met kinderen	Koken	Huishouden
Autochtoon	jongen	17	41	47	52
	meisje	5	22	32	24
Surinaams	jongen	18	32	33	34
	meisje	3	10	24	16
Antilliaans	jongen	17	37	40	46
	meisje	3	13	29	20
Turks	jongen	46	55	55	58
	meisje	6	16	39	32
Marokkaans	jongen	31	45	42	42
	meisje	7	13	27	21

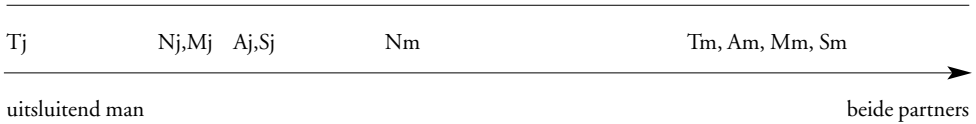
BRON: Eigen bewerking NSO, 1992-1999 (ongewogen data).

Figuur 1: Positie van de herkomstgroepen naar geslacht op een continuüm van moderniteit ten aanzien van arbeidsparticipatie partners zonder kinderen

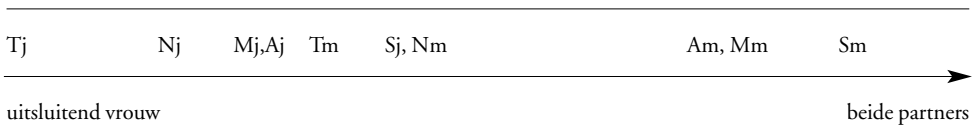
Wanneer jongeren gevraagd wordt naar buitenshuis werken van partners op het moment dat er kinderen zijn, blijft de conclusie overeind dat jongens meer voelen voor het kostwinnersmodel dan meisjes. Tussen de 32 (Surinaamse) en 55 (Turkse) procent van de jongens prefereert uitsluitend zelf op de arbeidsmarkt te participeren wanneer zij kinderen zouden hebben met een partner (tabel 2). Tegelijkertijd doet zich ook bij de meisjes uit alle herkomstgroepen een vergelijkbare verschuiving richting kostwinnersmodel voor. Het is opvallend dat de verandering in perceptie op buitenshuis werken van partners zonder en met kinderen het grootst is onder de autochtone jongens en meisjes. Overigens hebben meisjes in alle gevallen opnieuw een modernere visie dan jongens (figuur 2). Opmerkelijk is dat binnen de groep meisjes de autochtone meisjes er het minst voor voelen om zelf te participeren op de arbeidsmarkt. Wederom zijn de Turkse jongens het meest traditioneel en Surinaamse jongens het meest modern. Opvallend is dat autochtone jongens alleen moderner zijn dan Turkse jongens en niet verschillen van jongens met een Marokkaanse herkomst.

Figuur 2: Positie van de herkomstgroepen naar geslacht op een continuüm van moderniteit ten aanzien van arbeidsparticipatie partners met kinderen

Wat betreft eten koken en huishoudelijk werk blijken zeer aanzienlijke percentages van de jongens dit als taken voor de vrouw te zien. Hoewel Surinaamse jongens het meest bereid lijken zelf ook eens in de keuken te staan, geeft toch 33 procent van hen aan dat bij voorkeur de vrouw het eten kookt. Onder Turkse jongens is het percentage dat het liefst ziet dat de vrouw het eten kookt het hoogst (55 procent). In zijn algemeenheid prefereren meisjes juist om eten koken te delen met hun partner. Voor meisjes geldt eveneens dat de Surinaamse meisjes bij deze taak het meest een bijdrage verwachten van de man (76 procent) en de Turkse meisjes het minst (61 procent). Wanneer de groepen en geslachten wat betreft eten koken gepositioneerd worden op het continuüm specialisatie – egalitair, dan zijn Turkse jongens weer het meest georiënteerd zijn op taakspecialisatie. Zij worden op dit punt gevolgd door de autochtone jongeren die significant traditioneler georiënteerd zijn dan Marokkaanse en Antilliaanse jongens. Opnieuw zijn de Surinaamse jongens het meest modern in hun voorkeur. Met uitzondering van de Turkse meisjes kan geconcludeerd worden dat meisjes meer voelen voor een egalitaire verdeling van de kooktaak. Opvallend is dat Surinaamse jongens en autochtone meisjes niet significant van elkaar verschillen in hun preferentie.

Figuur 3: Positie van de herkomstgroepen naar geslacht op een continuüm van moderniteit ten aanzien van eten koken (in geval partners kinderen hebben)

Tot slot de overige huishoudelijke taken. Relatief weinig jongens blijken bereid om een bijdrage aan het huishoudelijk werk te leveren in de toekomst. Over het geheel genomen zijn zij iets meer bereid om eten te koken dan om andere huishoudelijke taken op zich te nemen. Meisjes prefereren daarentegen juist wat betreft het huishouden een meer egalitaire verdeling. Overigens is het markant dat een behoorlijk aandeel (16 tot 32 procent) van de meisjes aangeeft dat zij deze taak in de toekomst het liefst alleen zou vervullen. Wat betreft de verdeling van de huishoudelijke taken valt op dat alleen Turkse jongens traditioneler zijn dan de autochtone jongens en dat alleen de Turkse meisjes traditioneler zijn dan de autochtone meisjes.

Figuur 4: Positie van de herkomstgroepen naar geslacht op een continuüm van moderniteit ten aanzien van huishoudelijk werk (in geval partners kinderen hebben)

Tj,	Nj	Aj, Sj, Mj, Tm	Nm	Am, Mm, Sm	
					➔
uitsluitend vrouw					beide partners

De resultaten ondersteunen onze eerste hypothese dus ten dele: Turkse jongeren zijn zoals verwacht het meest traditioneel en Surinaamse en Antilliaanse jongeren het meest modern georiënteerd. Tegelijkertijd is het feit dat autochtonen op drie van de vier taakverdelingspunten niet vergelijkbaar egalitair georiënteerd zijn als de Surinaamse en Antilliaanse jongeren en soms ook traditioneler dan de Marokkaanse jongeren op zijn minst opvallend te noemen. Onze tweede hypothese veronderstelde een verschil in preferentie tussen jongens en meisjes. Deze hypothese wordt op alle punten bevestigd door de resultaten. Meisjes blijken zoals verwacht meer te voelen voor het delen van taken dan jongens (uit hun herkomstgroep).

Tabel 3: Logistische regressiecoëfficiënten voor preferentie van egalitaire arbeidsmarktparticipatie van partners als er geen kinderen zijn, naar herkomstgroep

	Autochtonen		Surinamers/ Antillianen		Marokkanen		Turken	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
<i>Kenmerken jongere</i>								
Meisje	1,57***	0,04	2,18***	0,27	1,77***	0,24	2,73***	0,29
Leeftijd	0,16***	0,01	0,15**	0,05	-0,02	0,05	0,06	0,05
Schooltype	0,19***	0,02	0,17~	0,09	0,33**	0,11	0,21*	0,10
Jaar van onderzoek	-0,02**	0,01	0,07	0,05	0,02	0,05	-0,02	0,05
Migratiegeneratie			-0,06	0,17	-0,05	0,19	-0,31	0,19
<i>Kenmerken ouderlijk huis</i>								
Religiositeit ouders	-0,02	0,04	0,16	0,26	-0,05	0,63	0,02	0,58
Opleidingsniveau ouders	0,03***	0,00	0,05	0,05	-0,05	0,07	0,07	0,06
Arbeidsparticipatie moeder	0,64***	0,04	0,59**	0,22	0,16	0,17	0,14	0,22
Gezinsverband	0,12*	0,06	-0,16	0,17	-0,16	0,28	0,49~	0,27
Helpt in huishouding	0,21***	0,05	-0,04	0,23	0,56**	0,26	0,59**	0,23
Meisje*helpt in huishouding	-0,37***	0,08	-0,50	0,41	-0,19	0,43	-0,51	0,45
Pseudo R ² (Nagelkerke)	0,14		0,18		0,20		0,33	

~ = $p < 0,10$; * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

BRON: Eigen bewerking NSO, 1992-1999 (ongewogen data).

4.2 Invloed van ouderlijke normen en rolgedrag

Ter verklaring van de variatie in taakverdelingspreferenties zijn op basis van socialisatietheorieën hypothesen geformuleerd over ouderlijke normen en rolgedrag. In de tabellen 3 tot 6 worden de resultaten van de logistische regressieanalyses voor de vier taken per herkomstgroep weergegeven.

Op basis van socialisatietheorieën voorspelden we dat ouders via de overdracht van normen en waarden invloed zouden hebben op de voorkeuren van hun kinderen. Verwacht wordt dus dat de ouderlijke normen een direct effect hebben op de preferenties van de jongeren (hypothese 3). De ouderlijke normen zijn hier gemeten via twee indicatoren: religiositeit en opleidingsniveau van de ouders. Of de ouders wel of niet religieus zijn blijkt onder geen van de jongeren van invloed op de preferentie ten aanzien van arbeidsparticipatie van de vrouw als er geen kinderen zijn. Voor de drie andere taakverdelingsvoorkeuren heeft religiositeit van de ouders alleen onder de autochtonen steeds het verwachte effect. Wanneer het gaat om buitenshuis werken van de partners wanneer zij kinderen hebben, en eten koken blijken ook Turkse jongeren wier

Tabel 4: Logistische regressiecoëfficiënten voor preferentie van egalitaire arbeidsmarktparticipatie van partners als er wel kinderen zijn, naar herkomstgroep

	Autochtonen		Surinamers/ Antillianen		Marokkanen		Turken	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
<i>Kenmerken jongere</i>								
Meisje	1,04***	0,03	1,50***	0,17	1,46***	0,20	2,07***	0,23
Leeftijd	0,06***	0,01	0,13***	0,04	0,02	0,05	0,08**	0,05
Schooltype	0,13***	0,01	-0,02	0,07	0,13	0,10	0,09	0,10
Jaar van onderzoek	-0,06***	0,01	-0,07*	0,03	-0,07-	0,04	-0,13**	0,04
Migratiegeneratie			0,23-	0,13	-0,09	0,16	-0,33*	0,17
<i>Kenmerken ouderlijk huis</i>								
Religiositeit ouders	-0,26***	0,03	0,10	0,19	-0,14	0,56	-1,21*	0,58
Opleidingsniveau ouders	0,07***	0,01	0,06	0,04	0,00	0,06	0,01	0,05
Arbeidsparticipatie moeder	0,83***	0,03	0,87***	0,16	0,17	0,24	0,28	0,20
Gezinsverband	0,37***	0,04	-0,01	0,13	0,32	0,26	0,41-	0,24
Helpt in huishouding	0,14***	0,04	0,40*	0,18	0,13	0,22	0,03	0,23
Meisje*helpt in huishouding	-0,13***	0,05	-0,07	0,26	0,46	0,33	-0,16	0,34
Pseudo R ² (Nagelkerke)	0,13		0,19		0,19		0,27	

- = $p < 0,10$; * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

BRON: Eigen bewerking NSO, 1992-1999 (ongewogen data).

Tabel 5: *Logistische regressiecoëfficiënten voor preferentie van egalitaire taakverdeling tussen partners met kinderen wat betreft eten koken, naar herkomstsgroep*

	Autochtonen		Surinamers/ Antillianen		Marokkanen		Turken	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
<i>Kenmerken jongere</i>								
Meisje	0,82***	0,03	0,50***	0,13	0,47**	0,17	0,81***	0,18
Leeftijd	0,09***	0,01	0,06**	0,03	0,05	0,04	0,04	0,04
Schooltype	0,16***	0,01	0,04	0,07	0,13	0,09	-0,02	0,08
Jaar van onderzoek	-0,03***	0,01	-0,05~	0,03	-0,01	0,04	-0,10**	0,04
Migratiegeneratie			0,03	0,11	-0,22	0,15	-0,01	0,15
<i>Kenmerken ouderlijk huis</i>								
Religiositeit ouders	-0,23***	0,03	0,44**	0,17	0,10	0,50	-0,81~	0,47
Opleidingsniveau ouders	0,09***	0,01	0,01	0,03	-0,03	0,06	0,07	0,05
Arbeidsparticipatie moeder	0,38***	0,03	0,56***	0,14	0,20	0,22	0,18	0,17
Gezinsverband	0,36***	0,04	0,02	0,11	0,20	0,23	-0,04	0,20
Helpt in huishouding	0,39***	0,04	0,37*	0,17	-0,21	0,22	0,43*	0,22
Meisje*helpt in huishouding	-0,37***	0,05	-0,16	0,21	0,53*	0,29	-0,48~	0,29
Pseudo R ² (Nagelkerke)	0,10		0,05		0,07		0,08	

~ = $p < 0,10$; * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

BRON: Eigen bewerking NSO, 1992-1999 (ongewogen data).

ouders gelovig zijn een traditionelere voorkeur te hebben dan degenen die geen religie aanhangen. Voor de Marokkaanse groep wordt geen enkel significant effect van religiositeit op de geprefereerde taakverdeling gevonden.

Hoewel de analyses wel een significant effect van religiositeit onder de Surinamers en Antillianen laten zien, is de richting van het verband hier tegengesteld aan de verwachting. Omdat de groep religieuzen onder Surinamers en Antillianen behoorlijk divers is, werd een aparte analyse naar denominatie uitgevoerd (niet in de tabel opgenomen). Wanneer christenen, Hindoestanen en islamieten vergeleken worden, blijken er echter geen verschillen tussen deze groepen te zijn. Kennelijk is het dus niet zozeer de denominatie, maar het al dan niet religieus zijn van de ouders dat van belang is voor de preferentievorming van de jongere uit deze groep. Juist degenen die religieuze ouders hebben, vinden koken vaker een gedeelde verantwoordelijkheid dan het geval is voor degenen wier ouders niet religieus zijn.

De tweede indicator van de ouderlijke normen is het opleidingsniveau van de ouders. Hoewel verwacht wordt (hypothese 3) dat een hoger opleidingsniveau van de ouders zou leiden tot een modernere taakverdelingspreferentie onder jongeren, blijkt uitsluitend onder autochto-

Tabel 6: *Logistische regressiecoëfficiënten voor preferentie van egalitaire taakverdeling tussen partners met kinderen wat betreft huishouden, naar herkomstgroep*

	Autochtonen		Surinamers/ Antillianen		Marokkanen		Turken	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
<i>Kenmerken jongere</i>								
Meisje	1,46***	0,03	1,14***	0,13	0,88***	0,17	1,20***	0,18
Leeftijd	0,08***	0,01	0,03	0,03	0,10*	0,04	0,02	0,04
Schooltype	0,18***	0,01	0,14*	0,07	0,11	0,09	0,02	0,08
Jaar van onderzoek	-0,06***	0,01	-0,03	0,03	-0,02	0,04	-0,14***	0,04
Migratiegeneratie			0,06	0,12	-0,23	0,15	-0,01	0,15
<i>Kenmerken ouderlijk huis</i>								
Religiositeit ouders	-0,25***	0,03	0,59***	0,17	0,75	0,49	-0,57	0,47
Opleidingsniveau ouders	0,06***	0,01	0,05	0,03	-0,09	0,06	0,09*	0,05
Arbeidsparticipatie moeder	0,38***	0,03	0,29*	0,15	0,31	0,23	-0,07	0,18
Gezinsverband	0,40***	0,04	0,18	0,11	-0,15	0,23	0,22	0,21
Helpt in huishouding	0,55***	0,04	0,56***	0,17	0,09	0,22	0,47*	0,22
Meisje*helpt in huishouding	-0,53***	0,05	-0,31	0,23	0,13	0,30	-0,27	0,29
Pseudo R ² (Nagelkerke)	0,16		0,11		0,10		0,14	

~ = $p < 0,10$; * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

BRON: Eigen bewerking NSO, 1992-1999 (ongewogen data).

nen deze hypothese bevestigd te worden. Bij Turken zien we alleen een effect van het ouderlijk opleidingsniveau wat betreft de voorkeur voor het delen van de huishoudelijke taken tussen partners in de toekomst. Het effect van het opleidingsniveau van de ouders blijft uit op alle vier de taakverdelingsaspecten onder de andere herkomstgroepen. Dit zou erop kunnen duiden dat er geen rechtstreeks effect is van ouderlijk opleidingsniveau, maar dat het effect indirect loopt via de individuele (opleidings)kenmerken van de jongere. Bij afzonderlijke analyse van de kenmerken van het ouderlijk huis (zonder individuele kindkenmerken) worden echter evenmin effecten van het ouderlijk opleidingsniveau op de preferenties van jongeren gevonden (niet in de tabel opgenomen). Daaruit kan geconcludeerd worden dat de vorming van taakverdelingspreferenties onder allochtone jongeren niet beïnvloed wordt door de normen die ouders verwacht werden te hebben op basis van hun opleidingsniveau.

Onze tweede set van hypothesen was gebaseerd op de idee dat ouders de voorkeuren van hun kinderen met name beïnvloeden via het eigen gedrag. Onze vierde hypothese suggereerde dat een meer egalitaire taakverdeling tussen de ouders zou leiden tot meer egalitaire taakverdelingspreferenties van jongeren. Als eerste indicator van het ouderlijk gedrag is de arbeidspartici-

patie van de moeder genomen. Het buitenshuis werken van de moeder blijkt onder autochtone, Surinaamse en Antilliaanse jongeren inderdaad tot meer moderne preferenties ten aanzien van verdeling van arbeids- en huishoudtaken te leiden. Voor de Turkse en Marokkaanse jongeren wordt echter geen effect van de arbeidsparticipatie van moeder op hun taakverdelingsvoorkeur gevonden. Gezien de traditioneel lage arbeidsparticipatie van vrouwen uit deze groepen op de Nederlandse arbeidsmarkt zou verwacht kunnen worden dat het buitenshuis werken van de moeder juist onder deze jongeren een moderniserend effect zou hebben. Bij afzonderlijke analyse van een model met de ouderlijke gedragskenmerken is overigens wel een moderniserend effect van arbeidsparticipatie van de moeder op de preferenties van Turkse en Marokkaanse meisjes (niet in de tabel opgenomen) te vinden. Zodra echter de variabele geslacht wordt opgenomen in de analyses vervalt het in eerste instantie gevonden effect van het buitenshuis werken van de moeder. Het is dan ook niet ondenkbeeldig dat een deel van het voorbeeldgedrageffect bij deze herkomstgroepen via de geslachtsspecifieke socialisatie van de jongere loopt.

De tweede indicator voor het ouderlijk voorbeeldgedrag betreft het gezinsverband. Verwacht werd dat jongeren die opgroeien buiten een tweeoudergezin meer een egalitaire taakverdeling prefereren dan degenen in een tweeoudergezin (hypothese 4). Voor de autochtone jongeren wordt ook deze hypothese bevestigd. Op de vier taakverdelingsaspecten blijkt steeds dat autochtone jongeren die opgroeien buiten een tweeoudergezin, meer egalitair georiënteerd zijn dan degenen die opgroeien in een tweeoudergezin. Onder de Turkse jongeren heeft het gezinsverband alleen een effect op de geprefereerde arbeidsparticipatie van de vrouw. De richting van het verband is in lijn met de hypothese: degenen buiten een tweeoudergezin voelen meer voor arbeidsparticipatie van de vrouw (zowel met als zonder kinderen). Noch voor Surinamers en Antillianen noch voor Marokkanen wordt de hypothese bevestigd. Gezien het feit dat eenoudergezinnen onder Surinamers en Antillianen veel voorkomen, is het niet verwonderlijk dat het gezinsverband voor deze groep geen effect heeft. Des te opvallender is het feit dat ook onder Marokkanen, waar het tweeoudergezin de standaard is, het gezinsverband geen effect heeft. Een voor de hand liggende verklaring is hiervoor niet te vinden.

Onze laatste hypothese (5) heeft betrekking op de eigen gedragservaring van de jongere wat betreft het helpen in de huishouding. Omdat in eerder onderzoek (onder andere Cunningham, 2001) duidelijk werd dat helpen in de huishouding een verschillend effect heeft voor jongens en meisjes is een interactie-effect van geslacht en helpen in de huishouding gedefinieerd. Dit betekent dat het hoofdeffect betrekking heeft op jongens die helpen in de huishouding. Om te bezien of het effect van helpen in de huishouding voor jongens en meisjes een verschillend effect heeft op de taakverdelingspreferentie wordt het hoofdeffect vergeleken met het effect dat gevonden wordt voor meisjes die helpen in de huishouding.

De hypothese wordt inderdaad bevestigd voor alle taakverdelingsvoorkeuren van autochtone jongens: degenen die helpen in de huishouding zijn significant moderner in hun preferentie ten aanzien van arbeidsparticipatie van de partner. Onder de autochtone meisjes laten de analyses zoals verwacht zien dat helpen in de huishouding leidt tot meer preferentie voor taakspecialisatie op alle aspecten van taakverdeling. Ook voor Surinaamse en Antilliaanse jongens heeft helpen in de huishouding (de arbeidsparticipatie zonder kinderen uitgezonderd) het verwachte

effect. De hypothese wordt eveneens bevestigd voor Turkse jongens die op drie van de vier taakverdelingsaspecten meer egalitair georiënteerd zijn wanneer zij helpen in het huishouden. Opvallend is dat helpen in de huishouding voor Marokkaanse jongens alleen een positief effect heeft op hun preferentie ten aanzien van arbeidsparticipatie van de vrouw als er geen kinderen zijn. Voor de overige taakverdelingsaspecten wordt onder deze groep geen effect gevonden van helpen in de huishouding.

Onder meisjes uit de allochtone groepen zijn er alleen twee significante effecten wat betreft de preferentie voor de verdeling van eten koken. Voor Turkse meisjes is er het verwachte effect terwijl Marokkaanse meisjes die helpen in de huishouding juist moderner staan tegenover het verdelen van het eten koken met hun partners in de toekomst. Over het geheel genomen kan dan ook geconcludeerd worden dat het gedragseffect van helpen in de huishouding hoofdzakelijk van invloed is op de taakverdelingspreferenties van jongens.

Naast de invloed van het ouderlijk huis via normen en gedrag is in de analyses gecontroleerd voor een aantal kenmerken van de jongere. Ten eerste blijkt dat de hypothese (2) over geslachtsverschillen in preferentie bevestigd wordt voor alle herkomstgroepen en voor alle vier de taakverdelingsitems. Meisjes blijken zoals verwacht meer egalitair georiënteerd te zijn dan jongens in hun herkomstgroep. Zij zijn er vaker voorstander van dat de vrouw buitenshuis werkt en dat de huishoudelijke taken op zijn minst gedeeld worden tussen de partners.

Terwijl het opleidingsniveau van de ouders niet van belang blijkt te zijn voor de gevonden preferenties, is er voor alle herkomstgroepen wel een effect voor het opleidingsniveau van de jongere zelf op de arbeidsparticipatiepreferentie wanneer de partners geen kinderen hebben. Wanneer de jongeren gevraagd wordt naar de preferentie voor het eten koken in geval zij in de toekomst wel kinderen hebben, blijkt opleidingsniveau uitsluitend onder de autochtone jongeren een moderniserend effect te hebben. Verder leidt een hoger opleidingsniveau ook onder Surinamers en Antillianen tot een grotere bereidheid om het huishouden onderling te delen in de toekomst.

De migratiegeneratie heeft geen effect op de preferentie van buitenshuis werken van de vrouw zonder kinderen, maar wel blijkt dat de eerste generatie Turken traditioneler staat tegenover participatie van de vrouwen met kinderen. Daarentegen voelt de eerste generatie Surinaamse en Antilliaanse jongeren meer voor arbeidsmarktparticipatie van de vrouw als zij kinderen heeft. Verder laten de analyses geen effecten van de migratiegeneratie op de taakverdelingsvoorkeur van jongeren zien.

Voor autochtone, Surinaamse en Antilliaanse jongeren blijkt een hogere leeftijd op vrijwel alle aspecten te leiden tot een meer egalitaire taakverdelingspreferentie. Voor de jongeren uit de overige herkomstgroepen komt er geen duidelijk beeld naar voren wat betreft het effect van leeftijd op de taakverdelingsvoorkeuren.

Tot slot is het opvallend dat de perceptie ten aanzien van arbeidsparticipatie van de vrouw met kinderen onder jongeren uit alle vier de herkomstgroepen in de periode 1992-1999 traditioneler is geworden. Ook wat betreft koken zijn de jongeren van autochtone, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse herkomst in 1999 vaker van mening dat dit een vrouwentaak is dan het geval was in 1992.

5. Conclusies

Aan de hand van gegevens van middelbare scholieren in Nederland is in dit artikel een beeld geschetst van de preferenties die allochtone en autochtone jongeren hebben ten aanzien van taakverdeling. Op basis van de socialisatietheorie zijn een aantal hypothesen over de invloed van ouders op de preferenties van hun kinderen geformuleerd. Meer specifiek is gekeken naar de rol die ouderlijke normen en gedrag hierin spelen.

Allereerst kan geconcludeerd worden dat een zeer aanzienlijk deel van de jongeren voelt voor een seksspecifieke taakverdeling. Dit geldt des te meer wanneer er kinderen in beeld zijn. Zo voelen jongens en meisjes toch betrekkelijk weinig voor arbeidsparticipatie van de vrouw wanneer zij kinderen zouden hebben. Een grote meerderheid vindt buitenshuis werken van de vrouw, zolang zij geen kinderen hebben met hun partner, overigens wel een normale zaak. Zeker onder autochtonen doet zich een duidelijke omslag in preferenties voor tussen arbeidsdeelname van de vrouw zonder en met kinderen. Deze bevinding is in lijn met het op dit moment in Nederland gangbare gedrag waarbij veel vrouwen minder gaan werken of daarmee stoppen zodra een kind geboren wordt. Vaak wordt verondersteld dat dit zou samenhangen met de onmogelijkheden om zorg en werk te combineren. Uit de resultaten blijkt echter dat aanzienlijke percentages jongeren (jongens én meisjes) nu reeds de voorkeur geven aan een kostwinnersmodel zodra zij in de toekomst kinderen hebben met een partner (zie ook Hakim, 2003). Dit duidt erop dat niet uitsluitend de praktische belemmeringen op het moment van keuze, maar ook de op jongere leeftijd gevormde attitude ten aanzien van buitenshuis werken van de vrouw invloed heeft op de keuze om al dan niet te participeren op de arbeidsmarkt.

Overigens lijken de Surinaamse en Antilliaanse jongeren de gangbare tradities binnen hun herkomstgroep (zoals een relatief grote arbeidsdeelname van vrouwen met kinderen) voort te zetten. Voor met name de Marokkaanse jongeren vindt er daarentegen een sterke trendbreuk in vergelijking met het gedrag van hun ouders plaats. De Turkse jongeren (en vooral de jongens) blijken het meest seksspecifiek georiënteerd als het gaat om taakverdeling tussen de partners. In het algemeen moet geconcludeerd worden dat in tegenspraak met de eerste hypothese en de vele discussies rondom integratie van allochtonen, de autochtone jongeren niet meer egalitair georiënteerd zijn dan de allochtone jongeren wanneer het gaat om buitenshuis werken van de vrouw met kinderen en de verdeling van de huishoudelijke taken. Op dit laatste punt streven de Marokkaanse alsmede de Surinaamse en Antilliaanse jongeren de autochtonen voorbij. Het zou dan ook interessant zijn om met behulp van longitudinale data te zien hoe en op welke wijze de preferenties van de jongeren worden omgezet in taakverdelingsgedrag binnen een partnerrelatie.

In alle herkomstgroepen en op alle taakverdelingspunten blijken meisjes een meer egalitaire taakverdelingspreferentie te hebben dan jongens (van dezelfde herkomst). Geslacht is dus een belangrijke determinant in de mate van moderne taakverdelingsopvattingen. Hoewel ook eerder onderzoek laat zien dat vrouwen meer moderne attitudes hebben dan mannen, is het verrassend dat dit voor autochtone en allochtone jongeren naar voren komt. Deze bevinding roept tegelijkertijd de vraag op waarom het gedrag in de praktijk toch veel minder geëmancipeerd blijkt dan de huidige preferenties zouden doen verwachten. Zeer belangrijk daarin is waar-

schijnlijk het gedrag van de (toekomstige) mannelijke partner. Aangezien de resultaten aangeven dat jongens traditionelere voorkeuren hebben dan meisjes, is het niet ondenkbaar dat meisjes zich in de toekomst aanpassen aan deze meer seksespecifieke verwachtingen van hun mannelijke partner. Voor de autochtonen én de onderzochte allochtonen lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat emancipatiebevorderende maatregelen veel meer op jongens dan op meisjes gericht zouden moeten worden. De omslag in het 'taakverdelingsdenken' kan juist bij deze mannelijke groep behaald worden.

Socialisatietheorieën benadrukken vaak het belang van de intergenerationele overdracht van waarden en normen. Onze hypothese (3) stelde daarom dat de ouderlijke normen een belangrijke determinant zouden zijn van de taakverdelingsvoorkeur van de jongeren. Tegen de verwachting in blijkt er slechts ten dele een effect van de ouderlijke normen op de door de jongere geprefereerde taakverdeling. Onder autochtonen worden onze hypothesen wat betreft invloed van opleidingsniveau en religiositeit van de ouders nog het duidelijkst bevestigd. Voor de allochtone groepen is hier niet of nauwelijks sprake van enig effect.

Eén opvallend resultaat wat betreft de invloed van religiositeit op huishoudelijke taakverdelingsvoorkeur van Surinamers en Antillianen kan niet onvermeld blijven. Juist de religieuze in deze groep(en) hebben, geheel tegenstrijdig aan onze hypothese, een meer egalitaire taakverdelingsvoorkeur binnen het huishouden (eten koken en huishoudelijke taken). Mogelijk is dit gerelateerd aan het specifieke relatievormingspatroon onder Surinamers en Antillianen. In veel huishoudens is de mannelijke partner afwezig en woont de vrouw alleen met de kinderen. Mogelijk zijn het juist de religieuze mannen die vaker kiezen voor een *commitment* met vrouw en kinderen en daar ook een egalitaire taakverdeling aan koppelen.

Het feit dat betrekkelijk weinig ondersteuning wordt gevonden voor de hypothese over de invloed van ouderlijke normen kan een aantal oorzaken hebben. Ten eerste kan het een gevolg zijn van het feit dat keuzes rondom taakverdeling nog betrekkelijk ver weg staan van de jongeren en hun ouders. Op het moment dat het gaat om gedrag zullen de ouderlijke normen mogelijk meer invloed hebben dan nu het geval is voor de preferenties van gedrag in de (verre) toekomst. Op de lange termijn zouden de ouderlijke normen dan dus wel degelijk van belang kunnen zijn. De analyse van longitudinale data waarbij preferenties en gedrag worden vergeleken zouden hier meer inzicht in kunnen bieden.

Ten tweede is het mogelijk dat juist de normen in de bredere sociale omgeving en de *peer group* van de jongere er toe doen wanneer het gaat om taakverdelingspreferenties. Op dit punt geven de data van deze studie geen informatie. Tot slot moet worden opgemerkt dat de normen van de ouders hier slechts indirect gemeten zijn. Een directe meting van de ouderlijke normen kan mogelijk meer duidelijkheid geven over het daadwerkelijke effect op de preferenties van de jongere.

Naast het belang dat socialisatietheorieën hechten aan de ouderlijke normen in de intergenerationele overdracht, wordt vaak ook de betekenis van het ouderlijk gedrag benadrukt. De ouders zouden met het eigen gedrag een rolmodel vervullen waarop jongeren hun eigen preferenties mede baseren. De analyses laten inderdaad belangrijke effecten van het ouderlijk gedrag onder de diverse etnische groepen zien. Het effect van het ouderlijk gedrag komt daarnaast

mogelijk indirect tot uitdrukking in het gedrag van de jongere zelf wat betreft helpen in het ouderlijk huishouden. Het thuis helpen in de huishouding leidt in zijn algemeenheid tot een grotere bereidheid van jongens de arbeidsparticipatie en de huishoudelijke taken in de toekomst te delen met hun partner. Het moderniserende effect dat uitgaat van de taakverdeling van partners op de taakverdelingspreferenties van jongens vinden we opnieuw (op verschillende taakverdelingsaspecten) voor alle herkomstgroepen. Deze bevinding geeft wel aan dat de in het ouderlijk huis gangbare taakverdeling al op jonge leeftijd leidt tot bepaalde taakverdelingspreferenties. Hier valt mogelijk nog veel 'emancipatiewinst' te behalen.

Tot slot een opmerking over de gevonden verschuiving in preferenties van jongeren tussen 1992 en 1999. Over het geheel genomen kan gesteld worden dat de taakverdelingsvoorkeuren in deze periode meer traditioneel dan egalitair werden. Deze bevinding lijkt in lijn met opinie-onderzoek onder autochtonen ten aanzien van bijvoorbeeld taakverdeling en de acceptatie van echtscheiding. Hoewel de attitudes sinds de jaren zestig duidelijk progressiever zijn geworden in Nederland, vindt het SCP in de jaren negentig indicaties voor een kentering (zie SCP, 1998; Hooghiemstra, 2000). De autochtone en allochtone jongeren in het scholierenonderzoek lijken deze ontwikkeling in de algemene meningsvorming globaal te volgen. Dit indiceert dat de socialisatie-invloed niet beperkt is tot het ouderlijk huis. Het zou daarom voor toekomstig onderzoek interessant zijn om naast de invloed van de ouders op taakverdelingspreferenties, ook de invloed te bestuderen van de bredere omgeving waarin de jongere opgroeit.

Noten

1. Helga de Valk werkt als onderzoeker bij het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) en is als promovendus verbonden aan de capaciteitsgroep Sociologie/ICS van de Universiteit Utrecht. Correspondentieadres: NIDI, Postbus 11650, 2502 AR Den Haag, e-mail: valk@nidi.nl. De auteur bedankt Aat Liefbroer, Pearl Dykstra en Werner Raub voor hun waardevolle opmerkingen en suggesties bij concepten van het artikel. Daarnaast dank aan het NIBUD/SCP voor het ter beschikking stellen van de data uit het Nationaal Scholierenonderzoek.
2. Uitgebreide informatie over de steekproeftrekking, gevolgde procedure, selectie en schoning van het bestand is te vinden in de onderzoeksrapportages gepubliceerd door het NIBUD op www.nibud.nl.
3. Voor alle analyses zijn de ongewogen data gebruikt. Voor 1999 zijn een aantal ongewogen en gewogen analyses met elkaar vergeleken. Weging bleek geen invloed te hebben op de resultaten.
4. Als niet van beide ouders bekend is waar zij geboren zijn, valt de 'allochtoniteit' van de jongere niet vast te stellen. Alleen degenen van wie met zekerheid gezegd kan worden tot welke groep zij volgens de CBS-definitie behoren, worden in de analyses meegenomen. Kinderen die in het buitenland zijn geboren uit twee Nederlandse ouders vallen onder de groep autochtonen.
5. De achterliggende tabellen met gedetailleerde gegevens kunnen worden opgevraagd bij de auteur.

Literatuur

- Acock, A.C. & Bengtson, V.L. (1978). On the relative influence of mothers and fathers: a covariance analysis of political and religious socialization. *Journal of Marriage and the Family*, 40, 519-530.

- Alders, M., Latten, J., Pool, M. & Esveldt, I. (2003). Het spitsuurgezin. In N. van Nimwegen en I. Esveldt (red.), *Bevolkingsvraagstukken in Nederland anno 2003*. Werkverband Periodieke Rapportage Bevolkingsvraagstukken (pp. 105-134). Den Haag: Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI rapport 65).
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall: New Jersey.
- Barber, J.S., Axinn, W.G. & Thornton, A. (2002). The influence of attitudes on family formation processes. In R. Lesthaeghe (ed.), *Meaning and choice: value orientations and life course decisions* (pp. 45-96). The Hague/ Brussels: NIDI/CBGS.
- Becker, G. (1993). *A treatise on the family* (Enlarged edition). Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- Beets, G.C.N., Liefbroer, A.C. & De Jong Gierveld, J. (1997). Combining employment and parenthood: a longitudinal study of intentions of Dutch young adults. *Population Research and Policy Review*, 16, 457-474.
- Behrman, J., Pollak, R. & Taubman, P. (1995). *From parent to child: intrahousehold allocations and intergenerational relations in the United States*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Blee, K.M. & Tickamyer, A.R. (1986). Black-white differences in mother to daughter transmission of sex-role attitudes. *The Sociological Quarterly*, 28, 205-222.
- Blee, K.M. & Tickamyer, A.R. (1995). Racial differences in men's attitudes about women's gender roles. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 21-30.
- Breedveld, K. (2000). Verdienen en verdelen. In S. Keuzenkamp & E. Hooghiemstra (2000), *De kunst van het combineren: taakverdeling onder partners* (pp. 29-48). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP publicatie; 2000-4).
- Brinkgreve, C. & Stolk, B. van (1997). *Van huis uit: een onderzoek naar sociale erfenissen*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Cunningham, M. (2001a). Parental influences on the gendered division of housework. *American Sociological Review*, 66, 184-203.
- Cunningham, M. (2001b). The influence of parental attitudes and behaviours on children's attitudes toward gender and household labor in early adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 111-122.
- Dagevos, J.M. (2001a). *Perspectief op integratie: over de sociaal-culturele en structurele integratie van etnische minderheden in Nederland*. Den Haag: WRR (W121).
- Dagevos, J.M. (2001b). *Rapportage Minderheden 2001. Deel II Meer werk*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Dagevos, J., Gijsberts, M. & Praag, C. van (red.) (2003). *Rapportage minderheden 2003: onderwijs, arbeid en sociaal-culturele integratie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP-publicatie; 2003-13).
- Denuwelaere, M. (2003). Een ongelijke taakverdeling tussen man en vrouw: van ouders naar kinderen. *Mens & maatschappij*, 78, 355-378.
- Distelbrink M. (2000). *Opvoeden zonder man. Opvoeding en ontwikkeling in Creools-Surinaamse een- en tweoudergezinnen in Nederland*. Assen: Van Gorcum.

- Duindam, V.P.J. & Spruijt, A.P. (1998). Zorg en de vaders. *Kind en Adolescent*, 19, 78-92.
- Eldering, L. (2002). *Cultuur en opvoeding. Interculturele pedagogiek vanuit ecologisch perspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Garssen, J., Beer, J. de, Cuyvers, P. & Jong, A. de (2001). *Samenleven: nieuwe feiten over relaties en gezinnen*. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Gijsberts, M. & Merens, A., Groeneveld, S., Laan Bouma-Doff, W. van der, Marx, T. & Putten, A. van (2004). *Emancipatie in estafette. De positie van vrouwen uit etnische minderheden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP-rapport 2004/1).
- Goldscheider, F. K. & Waite, L.J. (1991). *New families, no families? The transformation of the American home*. Berkeley: University of California Press.
- Hakim, C. (2003). A new approach to explaining fertility patterns: preference theory. *Population and Development Review*, 29, 349-374.
- Hofstede, G. H. (1991). *Allemaal andersdenkenden: omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam: Contact.
- Hooghiemstra, E. (2000). Denken over verdelen. In S. Keuzenkamp & E. Hooghiemstra (red.), *De kunst van het combineren: taakverdeling onder partners* (pp. 101-124). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP publicatie 2000-4).
- Hooghiemstra, B. & Niphuis-Nell, M. (1995). *Sociale atlas van de vrouw. Deel 3: Allochtone vrouwen*. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP cahier 118).
- Jansen, M. (2002). *Waardenoriëntaties in partnerrelaties. Een panelstudie naar wederzijdse invloeden*. Utrecht (ICS dissertatie).
- Janssens, R. (1993). *Migratie, religiositeit en modernisme: een onderzoek naar de religiositeit van Turkse migrantenvrouwen en de invloed ervan op een aantal waarden, normen en opinies*. Brussel: VUB Centrum voor Sociologie (Working paper 1993-5).
- Janssens, R. (1996). *Genderrelaties bij Turkse en Marokkaanse migrantenvrouwen in evolutiefperspectief*. Brussel: Centrum voor Sociologie Vakgroep Bevolkingsvraagstukken (Working paper 1996-2).
- Kalmijn, M., Bernasco, W. & Weesie, J. (1999). Theoretische achtergrond, onderzoeksthema's en het onderzoek 'Huishoudens in Nederland'. In M. Kalmijn, W. Bernasco & J. Weesie (red.), *Huwelijks- en samenwoonrelaties in Nederland: de organisatie van afhankelijkheid* (pp. 1-12). Assen: Van Gorcum.
- Keij, I. (2000). Aantallen allochtonen volgens verschillende definities. *Maandstatistiek van de Bevolking (CBS)*, 5, 14-17.
- Keuzenkamp, S. (2000). Een differentiatie van verdienertypen. In S. Keuzenkamp & E. Hooghiemstra (red.), *De kunst van het combineren: taakverdeling onder partners* (pp. 9-28). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP publicatie 2000-4).
- Keuzenkamp, S., & Hooghiemstra, E. (2000). *De kunst van het combineren: taakverdeling onder partners*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP publicatie 2000-4).
- Keuzenkamp, S., & Oudhof, K. (2000). *Emancipatiemonitor*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP publicatie 2000-5).
- Klatter-Folmer, J. (1996). *Turkse kinderen en hun schoolsucces*. Tilburg: University Press.

- Kook, H. & Vedder, P. (1998). *Opvoedingsdoelen en opvoedingsstijlen van Antilliaanse moeders in Nederland*. Utrecht: Forum.
- Lesthaeghe, R. (red.) (1996). *Diversiteit in sociale verandering. Turkse en Marokkaanse vrouwen in België*. Bevolking en Gezin, boekaflevering 1996.
- Lippe, T. van der (1999). Veranderingen in de taakverdeling na de geboorte van het eerste kind. In M. Kalmijn, W. Bernasco & J. Weesie (red.), *Huwelijks- en samenwoonrelaties in Nederland: de organisatie van afhankelijkheid* (pp. 151-168). Assen: Van Gorcum.
- Nijsten, C. (1998). Taakverdeling in Turkse gezinnen. *Kind en Adolescent*, 19, 176-183.
- Nimwegen, N. van, & Esveldt, I. (red.) (2003). *Bevolkingsvraagstukken in Nederland anno 2003*. Werkverband Periodieke Rapportage Bevolkingsvraagstukken Den Haag: Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI rapport 65).
- Pels, T. (2000). Opvoeding en integratie: conclusies. In T. Pels (red.), *Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school* (pp. 204-229). Assen: van Gorcum.
- Pels, T. & Vedder, P. (1998). Vaderschap in cultureel perspectief. *Kind en Adolescent*, 19, 133-147.
- Phalet, K., Lotringen, C. van, & Entzinger, H. (2000). *Islam in de multiculturele samenleving: opvattingen van jongeren in Rotterdam*. Utrecht: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (Research paper 2000-1).
- Phalet, K. & Schönplugg, U. (2001). Intergenerational transmission in Turkish immigrant families: parental collectivism, achievement values and gender differences. *Journal of Comparative Family Research*, 32, 489-504.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (1998). *Sociaal en cultureel rapport 1998. 25 jaar sociale verandering*. Den Haag: SCP.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2000). *Nederland in Europa: sociaal en cultureel rapport 2000*. Den Haag: SCP.
- Thornton, A., Alwin, D.F. & Camburn, D. (1983). Causes and consequences of sex-role attitudes and attitude change. *American Sociological Review*, 48, 211-227.
- Thornton, A. & Camburn, D. (1987). The influence of the family on premarital sexual attitudes and behaviour. *Demography*, 24, 323-340.
- Todd, E. (1985). *The explanation of ideology. Family structures and social systems*. Oxford/New York: Basil Blackwell.
- Trent, K. & South, S.J. (1992). Sociodemographic status, parental background, childhood structure and attitudes toward family formation. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 427-439.
- Valk, H.A.G. de, Esveldt, I., Henkens, K. & Liefbroer, A.C. (2001). *Oude en nieuwe allochtonen in Nederland: een demografisch profiel*. Den Haag: WRR (W 123).
- Veenman, J. (2002). *De toekomst in meervoud: perspectief op multicultureel Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Younnis, J. & Smollar, J. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers and friends*. Chicago/London: University of Chicago press.